

PALANGOS MIESTO SAVIVALDYBĖS TARYBA

SPRENDIMAS DĖL PRITARIMO PALANGOS LOPŠELIO-DARŽELIO „NYKŠTUKAS“ 2018–2020 METŲ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOMS

2017 m. lapkričio 30 d. Nr. T2-254
Palanga

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 8 punktu, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 7 straipsnio 4 dalimi, Ikimokyklinio ugdymo kriterijų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627, 3 punktu ir Netradicinio ugdymo koncepcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. kovo 5 d. įsakymu Nr. V-299 1 punktu, 28 punktu, Palangos miesto savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a:

1. Pritarti Palangos lopšelio-darželio „Nykštukas“ 2018–2020 metų ikimokyklinio ugdymo programai (pridedama).

2. Pritarti Palangos lopšelio-darželio „Nykštukas“ 2018–2020 metų mišraus amžiaus ikimokyklinio ugdymo Valdorfo metodo elementus taikančios grupės programai (pridedama).

Šis sprendimas gali būti skundžiamas Klaipėdos apygardos administraciniam teismui (Galinio Pylimo g. 9, LT-91230 Klaipėda) per 1 (vieną) mėnesį nuo šio teisės akto paskelbimo dienos.

Meras

Šarūnas Vaitkus

BALSAVIMO REZULTATAI:

Užsiregistravo – 17.

Balsavo: už – 17, prieš – nėra, susilaikė – nėra, nebalsavo – nėra.

Vaidotas Bacevičius	Arvydas Dočkus	Donatas Elijošius	Irena Galdikienė	Edmundas Krasauskas	Sondra Kulikauskienė	Elena Kuznecova
Rimantas Antanas Mikalkėnas	Danas Paluckas	Ilona Pociuvienė	Antanas Sebeckas	Saulius Simė	Eugenijus Simutis	Mindaugas Skritulskas
Vaidas Šimaitis	Bronius Vaitkus	Šarūnas Vaitkus	Gediminas Valinevičius	Dainius Želvys	Eimutis Židanavičius	Julius Tomas Žulkus

Už		Prieš		Susilaikė		Nebalsavo		Nedalyvavo posėdyje/ balsavime	
----	--	-------	--	-----------	--	-----------	--	-----------------------------------	--

PRITARTA

Palangos miesto savivaldybės tarybos
2017 m. lapkričio 30 d. sprendimo Nr. T2-254
1. punktu

PATVIRTINTA

Palangos lopšelio-darželio „Nykštukas“
direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d.
įsakymu Nr. V1-107-1

PALANGOS LOPŠELIO-DARŽELIO „NYKŠTUKAS“ 2018-2020 METŲ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Oficialus pavadinimas Palangos lopšelis-darželis „Nykštukas“, trumpasis pavadinimas – lopšelis-darželis „Nykštukas“ (toliau tekste – lopšelis-darželis „Nykštukas“). Teisinė forma – biudžetinė įstaiga. Grupė ir tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla. Adresas – Kastyčio g. 36, Palanga LT-00137, tel. (8 460) 52 457, faksas (8 460) 52 457, el. pašto adresas nykstukas.palangos@gmail.com, interneto svetainės adresas www.nykstukaspalanga.lt.

2. Vaikai ir jų poreikiai. Lopšelio-darželio „Nykštukas“ ikimokyklinio ugdymo programa (toliau tekste – Programa) siekiama tenkinti pagrindinius nuo vienerių iki šešerių metų vaikų poreikius: saugumo, sveikatos, judėjimo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos. Ugdymo programoje atsižvelgta į individualiuosius ir specialiuosius (gabių ir talentingų, dvikalbių, socialinės atskirties aplinkoje augančių vaikų ir kt.) poreikius.

3. Švietimo tiekėjo savitumas. Lopšelis-darželis „Nykštukas“ bendro tipo ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurioje vaikai ugdomi nuo vienerių iki šešerių metų. Vaikų grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius. Įstaigoje teikiama specialiojo pedagogo (logopedo) pagalba. Specialiųjų poreikių vaikai integruojami į įprastos raidos vaikų grupes. Įstaigoje sudarytos sąlygos ugdytis tautinių mažumų ir socialinės atskirties vaikams. Įstaigoje veikia mišraus amžiaus ikimokyklinio ugdymo Valdorfo grupė. Jos veikla organizuojama pagal Palangos miesto savivaldybės tarybos patvirtintą mišraus amžiaus ikimokyklinio ugdymo Valdorfo grupės programą.

4. Lopšelio-darželio „Nykštukas“ ugdomosios veiklos prioritetai: meninis estetinis ugdymas, sveikatos stiprinimas ir saugojimas, socialinis ir emocinis ugdymas.

5. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas. Lopšelio-darželio „Nykštukas“ pedagogai ir kiti specialistai kompetentingi, įgiję aukštas kvalifikacines kategorijas, gebantys keistis, aktyviai ieškantys naujovių ir jas įgyvendinantys. Įstaiga yra besimokanti organizacija. Pedagogai geba pagrįsti savo veiklą, ją sisteminti ir skleisti gerąją darbo patirtį.

6. Regiono aplinkos savitumas. Rengiant programą atsižvelgiama į įstaigos ilgalaikės veiklos patirtį, Palangos miesto bendruomenės poreikius. Organizuojamos veiklos, rengiami ir įgyvendinami saviraiškos projektai, siekiant supažindinti vaikus su Palangos miesto kultūra, tradicijomis, istorija. Ugdymas Mokykloje orientuotas į vaiko socialinę patirtį, pasiekimus, taikomi pažangūs ugdymo metodai. Mokykla atvira visuomenei, aktyviai bendradarbiauja su miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigomis, bendrojo lavinimo mokyklomis, švietimo, sveikatos priežiūros, mokslo, sporto, teisėsaugos, vaiko teisių ir kitomis institucijomis.

7. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Lopšelio-darželio „Nykštukas“ paskirtis – padėti šeimai, ugdyti vaiką, atsižvelgti į Palangoje gyvenančių bendruomenės šeimų poreikius ir lūkesčius. Įstaigos bendruomenė siekia bendradarbiauti su ugdytinių šeimomis, organizuoti bendras veiklas, kurios skatina pažinti vieniems kitus ir priimti sprendimus kartu kuriant pozityvią, emocinę, socialinę, kultūrinę aplinką.

8. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą. Lopšelio-darželio „Nykštukas“ ugdymosi programa vadovaujasi humanistinio ugdymo principais, kurie pabrėžia vaiko išskirtinumą, jo individualumą, saviraiškos ir savirealizacijos galimybių svarbą ugdymo procese. Bendromis visos Mokyklos bendruomenės pastangomis siekiama sukurti įdomaus, prasmingo, turiningo, motyvuojančio ugdymo sąlygas, užtikrinti gerus ugdymosi rezultatus kiekvienam vaikui.

9. Programos teisinis pagrindimas. Lopšelio-darželio „Nykštukas“ Programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, lopšelio-darželio „Nykštukas“ nuostatais. Programa atnaujinama, atsižvelgiant į nuolatos vykstančius bendruomenės, visuomenės pokyčius, poreikius.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

10. Lopšelis-darželis „Nykštukas“ organizuoja visuminį vaikų ugdymą atsižvelgiant į programos tikslus, jų realizavimo etapus, vaikų emocinę, socialinę patirtį, poreikius bei vadovaujantis šiais principais:

10.1. humaniškumo. Pripažįstama vaiko teisė būti savimi, vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turintis ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia padėti ugdyti. Ugdymas vyksta ramioje, saugioje aplinkoje, kurioje vaikas turi galimybę išreikšti ir realizuoti save, vystyti savo gebėjimus, kūrybiškumą.

10.2. demokratiškumo. Siekiama sukurti lygiavertę vaiko ir suaugusiojo partnerystę, skatinti tėvus dalyvauti ugdymo procese. Ugdytojas orientuojasi į ugdytinį kaip į unikalią asmenybę, vaikui sudaroma galimybė kritiškai ir kūrybiškai mąstyti, rinktis mėgstamą veiklą, ugdytis savarankiškumą atsižvelgiant į grupės vertybes, susitarimus.

10.3. visuminio integralaus. Ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą ir mąstymo, veiklos konkretumą bei sinkretiškumą. Ugdymo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės.

10.4. individualizavimo. Į vaiką orientuota lanksti ugdymosi veikla, remiantis kintančia vaiko gyvenimiška patirtimi. Atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą. Atsižvelgiama į individualumą sąlygojančius veiksnius: šeimos kultūrą ir tradicijų įvairovę, vaiko amžių, lytį, vaiko išsivystymo lygį, charakterį ir temperamentą, pomėgius, geriau ir menčiau išsivysčiusius gebėjimus, vaiko savęs vertinimą.

10.5. diferencijavimo. Ugdymo procesas grindžiamas visapusišku amžiaus tarpsnio ypatumų žinojimu, atsižvelgiama į vaiko ar vaikų grupės ugdymosi poreikius. Ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami. Sudaromos palankios ugdymui(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialiųjų poreikių ar kt.). Ugdymo priemonės diferencijuojamos pagal poreikių reikmes.

10.6. tautiškumo. Siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę kintančioje visuomenėje.

10.7. tęstinumo. Vaiko ugdymasis, buvimas Mokykloje – šeimos gyvenimo tąsa. Tėvai, kiti šeimos nariai dalyvauja vaiko ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo procese kaip partneriai. Pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai, kuriama aplinka, artima vaiko namų aplinkai, siekiama, kad vaikas bendrautų su įstaigoje lankančiais broliais, seserimis, švenčiamos tradicinės šventės, organizuojamos veiklos tėvų darbo vietose, priimamos įvairios šeimos narių iniciatyvos siekiant užtikrinti tęstinumą. Mokykla siekia ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo pedagogų bendradarbiavimo, veiklos tęstinumo su pradinio ugdymo pedagogu.

10.8. konfidencialumo. Informacija apie vaiko ugdymąsi, pasiekimus ir problemas teikiama tik asmeniškai šeimai;

10.9. grįžtamojo ryšio – nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, ugdymo turinio atnaujinimas, auklėtojos veiklos refleksija padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir siekti kokybiškų pokyčių. Skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si).

III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

11. Programos tikslai ir uždaviniai formuluojami atsižvelgiant į kiekvieno vaiko sveikatą, individualias galimybes, gebėjimus, poreikius, šeimos kultūrą.

12. Tikslas – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais mokėjimo pradmenis.

13. Uždaviniai:

13.1. saugoti ir puoselėti vaiko emocinę ir fizinę sveikatą, tenkinti prigimtinius jo poreikius, užtikrinti vaiko saugumą;

13.2. mokyti pažinti ir veikti žaidžiant, aktyviai judant, tyrinėjant, keliant klausimus, ieškant atsakymų į juos, numatant tolesnės veiklos žingsnius;

13.3. aktyviai dalyvauti savo šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime kūrybiškai išreiškiant save;

13.4. pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir vaikais, mokytis spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes;

13.5. vaikų pasiekimų vertinimą priimti kartu su tėvais, ugdymo įstaigos pedagogais ir specialistais;

13.6. plėtoti pedagogų kompetenciją pritaikyti ugdymo turinį, skirtingiems vaikų poreikiams, stebėti pažangą ir atsižvelgiant į pasiekimus, tobulinti ugdymo procesą;

13.7. siekti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų tęstinumo ir dermės;

13.8. reflektuoti vaikų ugdymo kokybę bei veiksmingumą ir numatyti tolesnio ugdymo tikslus.

14. Ugdymo vertybės. Siekiama, kad vaikas augtų:

14.1. orus, smalsus, kūrybiškas, žingeidus;

14.2. bendraujantis, iniciatyvus, tolerantiškas;

14.3 sėkmingai besiuođantis.

IV. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

15. Lopšelyje-darželyje „Nykštukas“ taikoma integruota ugdymo sistema, sudaranti optimalias sąlygas ikimokyklinio ugdymo tikslams realizuoti, laikantis pagrindinių švietimo reformos principų, keičiant požiūrį į vaikų ugdymą. Ši sistema labiau atitinka vaikų amžiaus psichologines savybes, padeda suvokti aplinką kaip visumą.

16. Ugdymo turinys planuojamas, remiantis įstaigos metiniu, grupių ilgalaikiais ir trumpalaikiais veiklos planais, orientuojantis į ugdytinas kompetencijas: komunikavimo, sveikatos, pažinimo, meninę ir socialinę kultūrinę. Pedagogės ypatingą dėmesį skiria individualioms ugdymosi kompetencijoms. Planuojant darbą savaitei plane numatomi trumpalaikiai tikslai ir uždaviniai, priemonės bei siekiami rezultatai. Jeigu ugdytiniai susidomėjo ir turi idėjų – temos nagrinėjimas pratęsiamas. Temas ugdomajai veiklai siūlo auklėtiniai, jų tėvai bei pedagogai. Jos plėtojamos atsižvelgiant į visuomeninius įvykius, metų laikus, kalendorines šventes bei aktualius artimiausios aplinkos momentus.

17. Ugdymo turinio pasirinkimo principai:

17.1. aktualumo – atsižvelgiama į principą „čia ir dabar“, į tai, kas svarbu ir aktualu;

17.2. vertybinių nuostatų ugdymo – bendrųjų pozityvių asmeninių vertybių nuostatų formavimui(si);

17.3. prieinamumo – pagal vaikų amžių, individualų augimo tempą ir ritmą, patirtį, galimybes;

17.4. socialinio, emocinio, kultūrinio kryptingumo – išnaudojant susidariusias galimybes vaikų socializacijai, integracijai į pasaulio ir tautos kultūrą, ekologinei savimonei skleisti, vaiko emociniam saugumui užtikrinti;

17.5. integralumo – turinys orientuotas į visuminį vaiko ugdymą.

18. Ugdymo aplinka yra saugi, estetiška ir funkcionali. Aplinka darželyje yra skatinanti aktyviai veikti ir atsipalaiduoti, ugdanti vaiko savarankiškumą, kūrybiškumą, lengvai tvarkoma ir keičiama.

18.1. Grupių erdvės suskirstytos į veiklos kampelius, sudarančius sąlygas natūraliam, kūrybiniam, individualiam vaikų ugdymui. Veiklos kampeliai teikia galimybes individualizuoti, diferencijuoti vaikų ugdymą pagal amžių. Veiklos kampeliuose atsiskleidžia ir tobulėja savitas ugdytinių patirties, žinių kaupimo, įgūdžių, įpročių formavimosi būdas, sudaromos sąlygos socialinei sąveikai. Kuriamos tokios grupių erdvės: dailės, gamtos tyrinėjimų, statybinių medžiagų, kalbos ir komunikavimo centras, matematikos ir konstravimo, vaidmeninių žaidimų ir judėjimo.

18.2. Lauko erdvėse yra visos pagrindinės, vaikų amžių atitinkančios, veiklos zonos: erdvės kūrybiniam žaidimams, žaidimų aikštelės su smėlio dėžėmis, pojūčių ir bėgimo takelis, krepšinio aikštelė, sūpynės, nusileidimo kalneliai.

19. Organizuojant ugdymo turinį pagrindinė forma yra įvairi vaikų veikla – individuali, mažos grupės ir visos grupės veikla, organizuojama auklėtojo, inicijuota vaikų, jų tėvų. Pagrindinė ir ypatinga vaikų saviraiškos forma – žaidimas.

20. Kitos ugdymo turinio organizavimo galimybės:

20.1. temos pagal metų laikus;

20.2. temos pagal vaikų, tėvų pasiūlytas idėjas;

20.3. temos pagal kasdieninio gyvenimo aktualijas;

20.4. temos pagal iškilusias problemas;

20.5. temos apie supančią aplinką: namus, įstaigą, miestą;

20.6. įvairūs saviraiškos projektai.

21. Priemonės: organizuota veikla, veiklos centro, grupės, lauko aikštelės įranga, išvyka, ekskursija, projektas, vaizdinės ugdymo priemonės, žaidimai socialinių įgūdžių raidai, universalūs žaislai ir žaidimai, medžiaga ir priemonės meniniam ugdymui, muzikavimui, muzikos klausymui, judesiui ir šokiui, statybinė medžiaga, sporto inventorių, informacinės, komunikacinės ir vaizdinės priemonės, vaikų ir pažintinė literatūra.

22. Programoje sąlyginai išskiriamos penkios kompetencijų grupės, kurios sudaro ikimokyklinio ugdymo pagrindą, tačiau visos kompetencijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir dažnai iš dalies persipina (1 priedas). Vienos kompetencijos raida veikia ir yra veikiama kitų kompetencijų raidos, todėl būtina atsižvelgti į kiekvieną kompetenciją:

22.1. Emocinis ir socialinis ugdymasis – socialinė kompetencija – gyventi ir būti greta, kartu. Socialinei kompetencijai ugdyti rekomenduojama rinktis temas apie save, savo emocijas, svajones, šeimą, draugus, gimtą miestą, gimtą kraštą, protėvius, augintinius, tradicijas, gamtos reiškinius. Pavyzdžiui, „Aš ir kiti“, „Mano gimtinė, jos žmonės“, „Adventas – laukimo metas“, „Du ožiukai ant tiltelio...“.

22.2. Sveikatos saugojimo ugdymasis – sveikatos saugojimo kompetencija – orientuota į nuostatos augti sveikam ir stipriam, siekio rūpintis savo ir kitų sveikata bei saugia aplinka formavimą. Įgyvendinant sveikatos saugojimo kompetencijos uždavinius svarbią vietą užima fizinis aktyvumas, kuris užtikrinamas kūno kultūros užsiėmimų, rytinių mankštų, pasivaikščiojimų lauke metu. Daug dėmesio skiriama emociniam ir socialiniam ugdymui. Šiai kompetencijai ugdyti rekomenduojama rinktis temas apie savo kūną, emocinę, fizinę sveikatą, higieną ir švarą, maistą, sveiką mitybą, ligas, saugų elgesį namuose ir darželyje. Galimos temos: „Mano kūnas“, „Kaip

atsiranda maistas“, „Kaip aš jaučiuosi?“ „Kas mano draugai?“ „Maistas ir sveikata“, „Vitaminų karalystė“, „Mano dienele“, „Juda rankelės, trepsi kojelės“, „Saugokis ligos! Vaistai“.

22.3. Pažinimo ugdymasis – pažinimo kompetencija – siekiama tyrinėti ir atrasti pasaulį, pažinti įvairius jo reiškinius, gebėti padaryti išvadas, pakomentuoti tai, kas tyrinėta, pažinta. Žinioms ir gebėjimams įtvirtinti organizuojamos įvairios viktorinos, pavyzdžiui, „Aš pažįstu medžius. O tu?“, „Saulės ir mėnulio mūšis“, „Proto mūšis“. Pažinimo kompetencijai ugdyti rekomenduojama rinktis temas apie savo kūną, jausmus, žmonių panašumus ir skirtumus, daiktus, gamtos reiškinius, ekologiją, dienos ir metų ritmą, paukščius ir žvėris ir pan. Pavyzdžiui, galima rinktis tokias temas: „Mano kūnas“, „Mano jausmai“, „Koks aš esu?“, „Viską noriu išmatuoti, viską reikia suskaičiuoti“, „Aš ir laikas. Mano diena“, „Žiema, žiema, bėk iš kiemo“, „Mūsų Velykos“.

22.4. Kalbos ir komunikavimo ugdymasis – komunikavimo kompetencija – klausytis, kalbėti, bandyti skaityti, rašyti, išreikšiant save ir bendraujant su kitais. Komunikavimo kompetencijai ugdyti rekomenduojama rinktis temas apie raides, knygas, pasakas, žodžius, tautosaką. Pavyzdžiui, „Kokios raidelės gyvena knygoje?“, „Seku pasaką“, „Kiek kalbėlių, kiek kalbų!“ ir kt.

22.5. Meninis ugdymasis – meninė kompetencija – siekiama įsivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis, menu išreikšti save. Meninei kompetencijai ugdyti rekomenduojama rinktis temas apie grožį ir gėrį, spalvas, amatus, liaudies dainas, žaidimus, tradicijas ir pan. Pavyzdžiui, „Močiutės skrynioje“, „Velykų margučių spalvos ir raštai“, „Aš kūrėjas“, „Žemaičių krašto amatai“, „Spalvotas pasaulis“, „Svajonės kelionė“.

23. Išskirtų kompetencijų pagrindą sudaro vertybinės nuostatos ir esminiai gebėjimai (2 priedas), kuriuos vaikas turi įgyti iki šešerių metų:

23.1. vertybinė nuostata – tai ugdymo ir ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

23.2. esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi ir pasiekimų sričių įgyti svarbiausi vaiko gebėjimai ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

V. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

24. Pirminis vaiko pažinimas prasideda nuo pokalbių su tėvais. Pradėjus lankyti darželį, siekiama užtikrinti globos ir ugdymo tęstinumą, ypač adaptaciniu laikotarpiu. Vertinant vaiko raidą ir pasiekimus, svarbus tėvų dalyvavimas. Pedagogai, siekdami pažinti vaiką, taikydami tyrimo, stebėjimo ir kitus metodus išsiaiškina vaiko poreikius, interesus, esamą gebėjimų lygį, specialiuosius ugdymosi poreikius, raidos ypatumus. Organizuodami ugdymą, didesnę dėmesį skiria silpnesnėms sritims ir tobulina susiformavusius gebėjimus.

25. Vaikų ugdymo pasiekimai vertinami taikant šiuos metodus: stebėjimą, veiklos produktų analizę, pokalbius, tyrimus, video įrašus. Ugdymo pasiekimai vertinami du kartus per metus (spalio ir gegužės mėn.). Prireikus atliekami tarpiniai vaikų pasiekimų vertinimai.

26. Ugdymo pasiekimų fiksavimo formos: vaikų įvertinimo anketos, grupės pasiekimų analizė aptariant mokytojų tarybos posėdžiuose.

27. Ugdymo pasiekimų pateikimo formos: metų veiklos pokyčių vertinimas, grupės metiniai, savaitės planai, pokalbiai su tėvais ir pedagogais, vaikų raiškos darbai, klausimai, pasakojimai, samprotavimai, nuotraukos, vaikų veiklos stebėjimo užrašai, žodinė kūryba.

VI. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

28. Adamkevičienė E. Mažųjų sporto abėcėlė. Kaunas: Šviesa, 1990.
29. Blandė A., Gudalienė E. Vaikas pokyčių kelyje. Kaunas: Šviesa, 2016.
30. Daniels Elen R., Statford K. Atvirų grupių kūrimas. Vilnius, 2000.
31. Devaney E., O'Brien M. ir kt. Nuoseklus socialinio ir emocinio ugdymo plėtojimas mokykloje. Įgyvendinimo vadovas. Klaipėda: Baltic Printing House, 2015.
32. Gage N. J., Berliner D.C. Pedagoginė psichologija. Vilnius, 1994.

33. Garšvinė A., Dapkienė L., Gudavičienė J., Kostkienė Z., Mockuvienė G. Neišplėtotos kalbos ugdymas. Kaunas: Šviesa, 2001.
  34. Gražienė V., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
  35. Katininė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius: Kronta, 1998.
  36. Kohl A.F. Ikimokyklinukų dailė. Vilnius: Kronta, 2001.
  37. Metodinės rekomendacijos Ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
  38. Monkevičienė O. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
  39. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. II dalis. Vilnius: Leidybos centras, 1999.
  40. Saviščevienė S. ir Vaitkevičius J.V. Vaiko sveikata ir saugumas darželyje. Šiauliai: Rasteika, 2000.
  41. Žukauskienė R. Raidos psichologija, Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996.
-

Palangos lopšelio-darželio „Nykštukas“ 2018-2020 metų
Ikimokyklinio ugdymo programos
1 priedas

Eil. Nr.	Kompetencija	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1.	Emocinis ir socialinis ugdymas(is)			
1.1.	Savivoka ir savigarba	1 žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia, pašauktas vardu; padrąsintas, save vadina vardu; pasako vardą kitam, parodydamas pirštukais metus. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu.
		2 žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti.	Skiria save, rodo nuotraukose šeimos narius, brolių, sesę ir kitus. darželio darbuotojus, grupės draugus, tam tikros profesijos žmones. Aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi šeimą, namus, atlieka tam tikrus darbus, kurių rezultatais mes naudojames.
		3 žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5-6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Mokosi papasakoti apie save, pasakyti savo vardą, piršteliais parodo savo amžių. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kt. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų kūno dalių judesius.
		4 žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas. Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Pasakoja apie save: amžius, išvaizda, lytis, pomėgiai, gebėjimai. Ieško savęs nuotraukose, stebi veidrodyje. Žaidžia bendravimo žaidimus, kartoja ir įsimena savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius. Pristato save kitiems, perduodamas simbolinį ženklą. Diskutuoja, kokie patys vaikai yra, ko nori, kaip jaučiasi. Klausosi literatūros kūrinių ir aiškinasi, kas patinka, o kas ne, kas gera, o kas bloga. Lygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau: pasakoja, ką geba, žymi bei meninėmis

		<p>5 žingsnis</p>	<p>Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras/moteris (tėvelis/mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. Apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p>	<p>priemonėmis vaizduoja savo augimą, pasiekimus. Žiūrinėja savo ankstesnių ir dabartinių metų kūrybinių darbų albumus, pastebėdami, kiek daug išmoksta augdami. Kuria knygelę apie save, įsegdami savo paties pieštą autoportretą, draugų, auklėtojos, tėvų, kitų šeimos narių pieštus portretus su užrašytais žodžiais apie jį; gretina portretus, svarsto, ar panašus, kokį patį mato save pats ir kokį mato kiti. Tyrinėja savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoja savo elgesį įvairiose situacijose. Sudaro savo gyvenimo liniją iš piešinių, paveikslėlių, nuotraukų. Kuria savo galimybių „saulę“, ant spindulių rašydami, ką gali. Demonstruoja savo fizinių galimybių, pozų, judesių tobulumą, išradingumą žaisdami, veikdami su daiktais. Dalyvauja įvairioje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, techninė, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atskleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodo, ką nuveikęs. Žaidžia „komplimentų“ žaidimus, pastebėdami ir įvertindami vienas kito gerąsias savybes. Stebi, tyrinėja, apmąsto, vaizduoja, komentuoja grupės, šeimos, bendruomenės gyvenimą. Klausosi kūrinėlių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų, senelių bei tėvų panašumą. Žiūrinėja knygeles, savo šeimos nuotraukas, įvardina šeimos narius, iš žaislų sudaro šeimos variantus. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminystės ryšius (dukra, anūkė ir t.t.), sudaro savo šeimos medį. Laikosi šeimos ir bendruomenės narių susitarimų, tvarkos. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis,</p>
		<p>6 žingsnis</p>	<p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.</p>	

				papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo miesto istorijos.
1.2.	Emocijų suvokimas ir raiška	1 žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrus nuo tėvelių, džiaugiasi jam sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Žaisdamas, bendraudamas išreiškia savo jausmus ir norus. Kalba apie jausmus, žiūrindamas paveikslėlius, nuotraukas, piešinius, knygų iliustracijas. Išdarinėja grimasas žvelgdamas į veidrodį. Žaidžia žaidimus, kuriuose reikia pasakyti, ką mėgsti, kaip jautiesi, su koku žaislu nori žaisti.
		2 žingsnis	Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kitų džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Žiūri nuotraukas ir pasako, kur mergaitės, o kur berniukai. Savo jausmus išreiškia bendraudamas ir žaisdamas vaizduotės žaidimus. Žaidžia žaidimus, per kuriuos pasako, kaip jis jaučiasi, ką jis mėgsta, su koku žaislu nori žaisti.
		3 žingsnis	Pradeda atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Vartoja „aš“, „mano“, „man“ – „Aš noriu lėlės“. Vartoja kai kuriuos vertinimo žodžius: „Agnė gera“, „Agnė bloga“, vėliau – „Aš – gera“. Savo elgesį vaikas vertina, atsižvelgdamas į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido išraišką. Nenoriai dalinasi savo žaislais, asmeniniais daiktais. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais, sako ačiū, prašau. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus-pakaitalus. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus.
		4 žingsnis	Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką,	Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas, aiškinasi veido išraiškos mimikas: „nusimineš“, „piktas“, „verkiantis“, „džiugus“. Stebi, aiškinasi, pajaučia, išgyvena, kad visi žmonės patiria jausmų, emocijų, minčių: gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi. Aiškinasi, kokia mimikos komunikacinė reikšmė, ją naudoja

		<p>elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoja.</p> <p>Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos.</p>	<p>saviraiškai: šypsena, linksmos akys, ašaros, susiraukęs, piktas veidas. Stebi jas veidrodyje. Atlieka mimikos pratimus (prieš draugą ir prieš veidrodį): šypsosi sau, draugui; nustemba (pakelti antakius); vaizduoja pyktį (suraukti kaktą); baimę (išplėsti akis); įniršį (išsišiepti rodant dantis); pasibjaurėjimą (patempti apatinę lūpą); „beždžionėlę“ (šypsotis ištempus ausis). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksmas, liūdnas, piktas, skaudus. Iš vaikų balsų įrašų bando nuspręsti, kokios jie nuotaikos. Tyrinėja ir aiškinasi, kaip kūnas reaguoja į skausmą. Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocines būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose. Užbaigia frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas, nes...“ ir kt. Naudoja „nuotaikų lentą“: gamina veidukus, simbolines nuotaikų korteles ir vaizduoja tam tikrą išraišką, savo nuotaiką, skaičiuoja ir nusprendžia, kokia nuotaika vyrauja grupėje. Liūdnieams, piktiems vaikams padeda patarimų korteles (simbolius). Kitiems reiškia supratimą, užuojautą tinkama balso intonacija. Simboliniais paveikslėliais ženklina knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kuria nuotaikingų veidų paveikslą. Žaidžia spalvų kortelėmis, spalvotomis skarelėmis, pasakydami, kokios spalvos tą dieną nuotaika. Klausosi skirtingos nuotaikos muzikos kūrinų, jas išreiškdami spalvomis, linijomis, formomis. Žaidžia saviraiškos žaidimus, iš judesių, mimikos spėdami, kas ką veikia, kaip jaučiasi, įsitikindami, kad kūno kalba galima daug ką išreikšti. Kasdienės, ugdomosios veiklos, pasivaikščiavimo, išvykų bei ekskursijų metu, bendraudami rodo jautrumą kitiems. Domisi draugo</p>
	5 žingsnis	<p>Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo.</p> <p>Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoja.</p> <p>Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.</p>	
	6 žingsnis	<p>Pavadina bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis.</p> <p>Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu.</p> <p>Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.</p>	

				savijauta, stebi, kada kitam liūdna, skauda, gera ar linksma, nuramina, džiaugiasi kartu. Paguodžia kitus myluodami, sūpuodami, kykuodami, maldydami, žaidindami, juokindami.
1.3.	Savireguliacija ir savikontrolė	1 žingsnis	Trumpam susitelkęs apžiūrinėja, klausosi, čiupinėja. Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas.	Laiku valgo, eina į lauką pasivaikščioti, laiku miega, žaidžia ir t.t. Pripranta prie ritualų ir jų laikosi. Ieško emocinio supratimo, auklėtojos (lipa ant kelių, prašosi paimamas ant rankų) ir bendraamžių palaikymo. Reiškia savo emocijas, pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina, bučiuoja, vadina vardu. Siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą. Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Žaidžia emocijus (klykavimo, mylavimo) žaidimus. Gina save protestuodamas: garsiai verkia, bėga šalin, prieštarauja („ne, nenoriu“).
		2 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas.	
		3 žingsnis	Atkakliai laikosi savo norų. Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir draudimų. Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	
		4 žingsnis	Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Ramioje situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio	

			galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.	veiksmų, derina savo interesus. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. Vaizduoja tinkamus ir netinkamus poelgius, įsijausdami į „draugo“, „svečio“, „brolio“ ar kt. vaidmenis. Užsidėję „kalbančius akinius“ komentuoja, ką grupėje matė, pastebėjo, patyrė gero, ko nenorėtų matyti. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydami, gerbdami jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina. Žaidžia žaidimus, kuriuose pasirenka, ar vykdyti sugalvotus, apgaulingus kvietimus, siūlymus, ar atsisvirti, nes juose slypi pavojai, galintys pakenkti pačiam ir kitiems. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitelę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodami draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelnukus“, „užaugina“ „gerumo medį“, ant jo kabindami gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Naudoja žaidinimus: mylavimus, kykavimus, juokinimus ir kt.
		5 žingsnis	Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.	
		6 žingsnis	Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	
1.4.	Santykiai su suaugusiais	1 žingsnis	Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas. Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, padedamas pedagogo nurimsta ir įsitraukia į	Tvarkosi savo žaidimo vietą, padeda draugams ar auklėtojai. Deda daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus-pakaitalus. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus.

		veiklą.	Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį.
	2 žingsnis	Parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Geba padėti suaugusiam tvarkyti žaislus.	Mėgsta drauge veikti su suaugusiu (žaisti, vartyti knygeles, ridenti kamuolį, statyti bokštą ir kt.). Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius. Mimika, gestais išreiškia meilę, nuotaiką, nerimą, pyktį, susierzinimą, kaltę, gėdą. Žodžiu išreiškia norus.
	3 žingsnis	Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis pedagogas yra šalia jo arba matomas netoliese.	
	4 žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos	Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Kviečia kartu veikti, žaisti. Bendrauja su jais pagarbiai, kultūringai. Dalinasi išpūdžiais, kaip padeda suaugusiems ir šeimos nariams. Įsiklauso į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisykles. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla,

			<p>tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklūsti, priešintis.</p>	<p>aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja, išbando suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais, mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis. Aiškinasi pavojingas situacijas, aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviešti.</p>
		5 žingsnis	<p>Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje. Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.</p>	
		6 žingsnis	<p>Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiaisiais. Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiaisiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos</p>	

			pasimetus, nutikus nelaiimei.	
1.5.	Santykiai su bendraamžiais	1 žingsnis	Patinka būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Žaidžia, neatiminėja žaislų, netrukdo draugams, neskriaudžia ir netrukdo aplinkiniams, veikia draugiškai, dalinasi žaislais, džiaugiasi savo ir kitų žaidimu ar darbo rezultatais. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Bando sulaukyti neigiamus jausmus. Draudimų dažnai nepaiso. Individualiai ir grupelėmis klausosi skaitymo. Domisi suaugusiais, esančias grupėje, atsako į pakalbimą. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo žaidimui. Dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Taikliausiai žaidžia 2-3 vaikai. Reiškia palankumą: šypsosi, glosto, bučiuoja, vadina vardu ir kt. Savo teises gina protestuodamas. Pradedą domėtis vienas kitu: pavadina žaislus, veiksmus, prašo, komentuoja.
		2 žingsnis	Žaidžia greta kitų vaikų, stebi jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus. Duoda žaislą kitam, jį ima iš kito, supykęs atima žaislą iš kito, jam suduoda.	
		3 žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.	
		4 žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	
		5 žingsnis	Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia.	

		<p>Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas.</p> <p>Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.</p> <p>Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.</p>	<p>koks daiktas ar žaislas, dalijasi žaislais, saugo ir tausoja ne tik asmeninius, bet ir draugo, bendrus žaisliukus. Naudoja susidraugavimo būdus: mandagiai pasisveikina, pasiūlo kartu pažaisiti, pasidalina žaislais, tinkamai elgiasi, draugui padaro ką nors malonaus, padeda bėdoje, norą bendrauti parodo šypsena, maloniu žvilgsniu, gestais, kalba. Diskutuoja, svarsto apie tai, kas stiprina ir kas silpnina draugystę. Užmezga kontaktą su sau svarbiomis vaikų grupelėmis, kalbasi, ką nors praneša, pasakoja didelei vaikų grupei, kuria bendrus darbus, projektus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Kuria grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešia jas, užrašo, parenka simbolinius paveikslėlius. Lankosi kitose darželio grupėse, patirdami, kad aplink yra daug kitų vaikų, kad jie yra draugiški, neskriaudžia, kad žaisti kartu yra smagiau. Įvairios veiklos metu išklauso kitą, pagelbsti silpnesniam, jaunesniam už save, nesišaipto iš kito nelaimės, nesijuokia draugui padarius ką nors ne taip. Meninės veiklos metu gamina dovanėles, atvirutes draugams. Žaidžia vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, išbando įvairias žaidimo galimybes, tariasi dėl vietos, vaidmenų, klausosi draugų norų, siūlymų, dalinasi žaislais. Žaidžia „vardų“, bendravimo, draugystės, situacijų modeliavimo žaidimus, ieško problemų sprendimo būdų. Organizuoja malonių linkėjimų, gražių pastebėjimų ratą (siunčia ratu žaisliuką). Žaidžia judriuosius žaidimus – laikosi žaidimų taisyklių, derina savo veiksmus, kartu patiria džiaugsmą. Interpretuoja, vaidina, fantazuoja drauge su kitais, išreiškdami savo įspūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį. Stebi, tyrinėja, apmąsto, komentuoja savo santykius su grupės vaikais.</p>
	6 žingsnis	<p>Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius.</p> <p>Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p> <p>Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius.</p>	
2.	Pažinimo ugdymas(is)		

2.1.	Aplinkos pažinimas	1 žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Susipažįsta su mašina, autobusu, dviratuku ir kt. transporto priemonėmis, su buities daiktų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), parodo, o vėliau ir įvardina namų apyvokos daiktus, gyvūnus, augalus.
		2 žingsnis	Stebi, atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Ieško paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioja jo balsą, parodo, o vėliau ir įvardina gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kurios skiriamuosius požymius (uodega, sparnai, pelekai), judesius (skrenda, plaukia, bėga, striksi ir kt.).
		3 žingsnis	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Žino savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando pasakyti spalvą, kiekį. Įvairių pojūčių pagalba, susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis (spalva, dydis, skonis, kvapas). Vaisius bei daržoves rūšiuoja pagal tam tikrus požymius. Įgytą patirtį pritaiko žaidimuose. Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja, deda į įdubimą, išpjovą. Randa kitą tokį pat atviruką su dailės kūrinio reprodukcija, fotografija. Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti. Veikia su vaikiško dydžio namų apyvokos ir sodo tvarkymo įrankiais kartu tvarkosi grupėje, lauke. Suaugusiems prižiūrint atsargiai ir saugiai žaidžia su mechaniniais žaislais. Žaidžia su statybine medžiaga, stato nesudėtingus statinius, panaudoja siužetinius žaidimus. Atgamina, gretina, keičia daiktų vaizdus, nustato paprastus ryšius tarp to, ką atsimena ir mato. Pradedą naudoti daiktų pakaitalus. Supranta, įsijaučia ir atkartoja žaidime suaugusiųosius ir jų veiksmus. Žaisdamas su vyresnių vaikų ar suaugusiųjų rūbais,

			<p>skraistėmis, apdangalais, batais, vaikas kuo nors apsimeta, patiria malonumą supanašėdamas su suaugusiuoju. Su lėle ir kitais siužetiniais žaislais žaidžia lyg su gyvais: glosto, maitina, migdo, prausia, šukuoja, rengia, vežioja ir pan. Žaidžia su realiais daiktais, tikroviškais ir neapibrėžtos paskirties žaislais, teminiais rinkiniais („namai“, „kirpykla“) bei vaidmenų atributais. Stebi, dalyvauja aptariant, klausosi, išsako savo nuomonę, liečia ir kitais būdais pažįsta pasaulį. Domisi temomis žmogus, artimųjų žmonių veikla („Mama plauna indus“, Senelis skaito laikraštį“ ir pan.). Daiktai, veiksmai su jais, jų paskirtis, namų apyvokos daiktai (rūbai, baldai, indai ir kt.), žaislai, darbo įrankiai (šluota, kibiras, laistytuvas ir kt.).</p> <p>Gamta, augalai (medžiai, gėlės, daržovės, vaisiai), naminiai gyvūnai (katė, šuo, karvė, arklys, ožka, kiaulė, gaidys, višta, antis ir kt.) ir jų vaikai, laukiniai gyvūnai (kiškis, lapė, meška, vilkas ir kt.) ir paukščiai (varna, žvirblis, zylė ir kt.), vanduo buityje (bėga, šaltas-karštas, vandenyje maudosi, juo prausiasi, jame skalbia) ir gamtoje (bėga upeliukas, upė, jūra), metų laikai ir jų ypatybės (žiema-šalta, krenta sniegas, vasara – karšta, šviečia saulė ir t.t.).</p>
	4 žingsnis	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Atpažįsta gamtoje ar paveikluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, daržoves, grybus, gėles, pasako jų pavadinimus.	Kaupia informacija apie pasaulį, žmones, reiškinius, šeimą, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškinasi savo miesto savitumus, įžomybes. Susipažįsta su šalies sostine Vilniumi, šalies simbolika, prezidentu. Ugdamosios veiklos metu susipažįsta su liaudies kūryba. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Stebėdamas suaugusiuosius, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žiūrėdami paveiklus, nuotraukas, išvykų ir ekskursijų metu susipažįsta
	5 žingsnis	Žino kas yra šeima, pasakoja apie ją, jos buitį. Gali savarankiškai nueiti	

			<p>į darželio salę. Žino savo gatvės pavadinimą. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir laukinius gyvūnus. Pasako naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako panaudojimo maistui būdus. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz. ugnikalnių išsiveržimu, žemės drebėjimu ir pan.).</p>	<p>su įvairiomis žmonių profesijomis, jų atliekamais darbais ir darbo rezultatais. Pasivaikščiojimų metu, išvykų bei ekskursijų metu pratinasi globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoja gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauja gamtos saugojimo programose, projektuose, dalyvauja ekologiniuose žygiuose, akcijose. Kaupia įvairią medžiagą apie gyvūnus, augalus. Ieško išskirtinių augalo požymių bei savybių. Aiškinasi iš kokių dalių sudarytas augalas, iš kur jis atsiranda, kokių reikia sąlygų, kad augalas augtų ir duotų vaisių, kokia jo reikšmė gamtai ir žmogui. Įvairių priemonių pagalba kaupia informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jauniklius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Pokalbių metu pasakoja apie savo augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Aiškinasi, kuo naudingi gyvūnai, kuo pavojingi, kodėl jie tokie būna ir kaip apsisaugoti nuo jų grėsmės. Žiemą lesina paukštelių, neša žvėreliams maisto. Stebi, analizuoja, grožisi įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Pats prisideda prie grožio kūrimo, žino jog negalima teršti. Aiškinasi, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skiria ir pavadina dieną, naktį, apibūdina orą, jo pokyčius žymi kalendoriuje. Įvairių bandymų metu susipažįsta su sniego ir vandens savybėmis. Stebėjimų metu susipažįsta su nuosekliais gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais žemės ūkio darbais įvairiais metų laikais. Aiškinasi, kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus. Klausosi pasakojimų, žiūri filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitinais prietaisais ir kt. Dalyvauja saugaus eismo</p>
	6 žingsnis		<p>Žino savo tėvų profesijas, žino savo namų adresą, įvardija savo giminaičius. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, buitį ir darbą. Žino tradicines šventes. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur jie gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti ir stebėti kambarinių augalų, daržovių augimą. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui ir augalų panaudojimą maistui. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.</p>	

			Mokosi rūšiuoti atliekas. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą.	užsiemimuose, preventinėse programose.
2.2.	Kiekio supratimas ir skaičiavimas	1 žingsnis	Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra/nėra, dar, taip/ne.	Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus lotus.
		2 žingsnis	Supranta, ką reiškia vienas, du, daug.	Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Grupuoja daiktus, žaislus pagal formą, spalvą, dydį.
		3 žingsnis	Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daugiau. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę.	Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatina daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant.
		4 žingsnis	Pradedą skaičiuoti daiktus, palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus po lygiai. Pradedą vartoti kelintinius skaitvardžius pirmas, antras.	Sistemina, klasifikuoja, apibendrina elementarią informaciją, skaičiuoja, matuoja, lygina, grupuoja. Eksperimentuoja. Dalyvauja pažinimo, tyrinėjimų ir atradimų savaitėje. Aplinkoje ieško daiktų, kurių yra po vieną, kokių- po daug. Kalboje vartoja žodžius vienas, daug, nė vieno. Taisyklingai skaičiuoja daiktus, garsus, judesius, taisyklingai vartodamas skaitvardžius. Skaičiuoja ir atskaičiuoja daiktus, judesius, garsus pagal pasakytą skaičių ar pateiktą pavyzdį. Įvairioje veikloje skaičiavimui vartoja kelintinius skaitvardžius.
		5 žingsnis	Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėti erdvėje. Skaičiuoja bent iki 15. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta. Pastebi, kaip sudaryta daiktų, elementų seka, sugeba pratęsti ją 1-2 daiktais. Skiria kelintinius skaitvardžius.	
		6 žingsnis	Susieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja sąvokas	

			<p>daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem, daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.</p> <p>Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais.</p>	
2.3.	Forma, erdvė, matavimai	1 žingsnis	<p>Domisi kitokios formos, dydžio, spalvos daiktais: siekia juos paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>Rūšiuoja, grupuoja, lygina daiktus pagal spalvą, formą, dydį, atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienarūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius.</p> <p>Eilės tvarka deda 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.)</p> <p>Dėlioja iš dviejų-keturių dalių dėlionės, korteles.</p>
		2 žingsnis	<p>Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti, didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).</p>	
		3 žingsnis	<p>Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daug. Pradedama suprasti, ką reiškia padalinti kelis daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę.</p>	
		4 žingsnis	<p>Atpažįsta apskritos, keturkampės, kvadratinės formos daiktus. Atrenka vienodos formos, dydžio ar spalvos daiktus. Manipuliuodamas daiktais (juos vartydamas, padėdamas šalia, uždėdamas ant, įdėdamas į , atsižvelgdamas į daikto formą, dydį, spalvą) bando konstruoti, komponuoti, grupuoti.</p>	

			<p>Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydziams, dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>gali būti įvairių dydžių ir spalvų. Dėlioja geometrines figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka. Įvairių žaidimų metu pratinasi skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno dalių erdvinę padėtį ir pagal jas nurodo kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skiria ir išreiškia žodžiais erdvinius vieno ar kito daikto santykius su savimi (prie manelango), juda nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusako daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrėdami įvairius paveikslėlius, atlikdami stebėjimus pasivaikščiojimų metu, susipažįsta su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras; aiškina jų nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartoja sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, pasako, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj.</p>
	5 žingsnis		<p>Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas vienos spalvos, dvispalvis. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis ir pan. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta</p>	

		<p>kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane – už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan. Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien. vakar, rytoj.</p>	
	6 žingsnis	<p>Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar nevartoja. Grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais, tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar nevartoja. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį medžiagos kiekį. Palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius.</p> <p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakdamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia, vienas už kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt.</p> <p>Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę; žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir</p>	

			pan.).	
3.	Kalbos ir komunikavimo ugdymas(is)			
3.1.	Sakytinė kalba	1 žingsnis	Klausosi suaugusiojo. Supranta elementarius klausimus ir prašymus. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmiais atsakyti į klausimus. Daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.	Įvardina, ką mato knygutėje, klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinių. Atsako į klausimus: kas čia?, ką veikia? Atsako į pateiktus trumpus klausimus, susijusius su sekta ar skaityta pasaka. Pagal iliustracijas atpažįsta girdėtus tautosakos, grožinės literatūros kūrinius. Kalba sakiniais, vartoja žodžius, padedančius bendrauti su aplinkiniais ir išreikšti savo norą. Aktyviai dalyvauja pokalbyje: klausia, atsako, pasakoja apie save, žaislus, paveikslus, įvykius, mėgdžioja dažnai girdimus gyvūnų bei paukščių balsus. Klauso suaugusiųjų kalbos, bendrauja su suaugusiuoju, kitais vaikais.
		2 žingsnis	Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus. Supranta su dienvakarę susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus. Išklauso ir supranta elementarius vienas po kito išsakomus nurodymus. Pradedą kalbėti dviejų trijų žodžių sakiniiais. Kalba apie tai ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Kartoja, suaugusiam padedant, girdėtus trumpus kūrinius.	Paveikslėliuose, nuotraukose parodo ir pavadiną berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Pradedą kalbėti su draugu: pavadiną žaislus, veiksmus, siūlo, prašo, komentuoja. Klausosi raiškaus, gyvo, emociingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Žaidžia žaidimus liežuviui ir lūpoms: užpučia žvakę, pučiant plukdo popierinį laivelį, skraidina pūką ore, per šiaudelį pučia vandens ar oro burbulus, žaidžia pirštukų žaidimus. Kalba ritmiškai žygiuodamas, judindamas rankas. Susipažįsta su daiktaiis, žaislaiis, stebėdamas aplinką, veikdamas su paveikslėliais, daiktaiis, žaislaiis ir susipažindamas su jų ypatybėmis bei funkcijomis. Susipažįsta, kad su vienu daiktu galima atlikti daug veiksmų, o tą patį veiksmą galima atlikti su įvairiaiis daiktaiis. Žaisdamas, klausydamasis suaugusiojo kalbos, stebėdamas jo veiklą įtvirtina žodžius (profesijų, augalų, maisto, rūbų, baldų, naminių gyvūnų ir jų vaikų, žaislų, daiktų dalių pavadinimai). Kalbasi su
		3 žingsnis	Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių. Klausosi naujų žodžių ir bando juos suvokti. Išklauso ir reaguoja į kelis vienas paskui kita sekančius nurodymus. 3-4 žodžių sakiniiais	

			<p>kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Kalba ir klausinėja apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus, pats klausia. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Sako „ačiū“, „prašau“. Domisi televizijos laidomis vaikams, kalba apie jas.</p>	<p>suaugusiuoju paeiliui. Atsako į uždarus („Kas ten?“) ir atvirus („Ką ten matai?“) klausimus. Kartu su suaugusiuoju žiūri jo raidos lygį atitinkančias TV laidas, kalba apie tai, ką mato ir girdi. Įsitraukia į pasakos inscenizavimą ir antrina pasakos žodžius. Klausosi „motinos kalbos“ (kalbėjimo aukštesniu balsu, pabrėžiant intonaciją, kalbėjimo lėtesniu tempu, labai aiškiai tariant žodžius, kalbėjimo trumpesniais paprastos gramatinės struktūros sakiniais, pavadinant ir rodant konkrečius daiktus, vieną mintį pasakant vienu sakiniu, kartojant tuos pačius žodžius vis kita forma, kartojant vaiko žodžius, sakinius, teisingai juos tariant ir sudėliojant, išplečiant vaiko sakinį, kad mintis būtų aiškesnė). Žiūri rodomus paveikslėlius, atkreipiant dėmesį į reiškinius. Žaidžia žodžių (tarimui) ir kitus kalbinius žaidimus.</p>
		4 žingsnis	<p>Kalba suprantamai, daro daug klaidų. Mėgsta daug kalbėti. Savo išpūdžius reiškia trumpais sakiniais. Deklamuoja trumpus eilėraščius. Vartoja maloninius, mažybinus žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Išvardija ką mato paveikslėlyje. Kalbėdamas derina giminę. Pasako ką nupiešė, sukonstravo.</p>	<p>Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių. Išgirsta ir suvokia auklėtojų kalbą. Atidžiai išklauso sekamų pasakų. Padedant auklėtojai atpasakoja perskaitytą pasakėlę ar atpasakojimą. Mokosi liaudiškų gyvulėlių ar paukštelėlių pamėgdžiojimų. Bendrauja su tėvais, auklėtojomis, auklėtojų padėjėjomis. Vaikai domėsi kitais žmonėmis. Jaučia suaugusio meilę, prierašumą ir atsakys tuo pačiu. Paguodžia, padeda kitam, mokosi nusakyti žodžiu savo jausmus. Užmezga kontaktą su vaikais bendraamžiais, kviečia veikti kartu. Ugdytinis pasisveikina, atsisveikina, padėkoja.</p>
		5 žingsnis	<p>Klausosi įvairaus turinio tekstų apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trupuose žodžiuose.</p>	<p>Klausinėja suaugusio apie daiktus, reiškinius, jų savybes. Klausio šalia esančio, stengiasi suprasti. Jaučia kalbos melodingumą, gamtos garsų skambesį pamėgdžiojimuose, dainuojamoje tautosakoje ir trupuose eilėraštkuose. Atsiliepia šypsena, dėmesiu, gestu, žvilgsniu. Kalba apie tai ką galvoja, ką veikia. Užmezga dialogą. Įvardija paprastais</p>

			<p>Klausydamas skaitomo ar pasakojamo teksto, klausinėja.</p> <p>Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesuprastus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.</p> <p>Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais.</p> <p>Pasakoja, kalbasi apie matytus filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus.</p> <p>Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja.</p> <p>Deklamuoja, dainuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>žodžiais kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Pasakoja apie suvokiamus žaislus, žaidimus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus.</p> <p>Trumpai pasakoja apie paveikslėlį. Auklėtojai padedant, atpasakoja pasakėles, apsakymus, savo kalbą palydi gestais, mimika. Varto knygeles, „skaito“ knygių paveikslėlius. Pažįsta elementarius simbolius, pratinasi jais žymėti daiktus. Manipuliuoja įvairios medžiagos raidėmis. Dėlioja daiktais korteles su daiktais ir jų pavadinimais. Pratinasi taisyklingai vartoti kalboje trumpuosius ir ilguosius balsius. Nustato pirmą ir paskutinį žodžio garsą. Nusako žinomų daiktų keletą požymių. Vartoja kalboje esamojo laiko veiksmažodžius. Taisyklingai vartoja kalboje vaikų ir suaugusiųjų vardus. Nevartoja kalboje žargoninių vardų.</p>
	6 žingsnis		<p>Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų bendrine kalba ir tarme.</p> <p>Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę.</p> <p>Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus.</p> <p>Seka ir suvokia knygelės, pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja.</p> <p>Kalba natūraliai, atliepdamas bendravimo situaciją, vartodamas vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas,</p>	

			<p>pelė, klaviatūra ir kt.). Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie išgirstą, matytą, sugalvotą, pajaustą. Pasakoja, kalba apie savo patirtį, norus, svajones, problemų sprendimą, svarstymus, įvardindamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytą ir girdėtą per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, Deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.</p>	
3.2.	Rašytinė kalba	1 žingsnis	Varto, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Stebi rašančius, domisi įvairiais rašikliais.	Kiekvieną dieną klausosi pasakojimo, skaitymo apie tai, kas vaikui pažįstama, žinoma. Klausosi pasakojamų ir skaitomų trumpų humoristinių kūrinių, kūrinių apie kitų kraštų gyvūnus ir pan. Pats „skaito“. Žiūri dideles, spalvingas knygeles, kalendorius, žurnalus, reklaminių plakatų iliustracijas. Atsakinėdamas į klausimus ir pats klausia „kodėl?“, „kada?“, „ką?“, „kaip?“, „kas?“, dainuoja, deklamuoja, pasakoja. Vartoja
		2 žingsnis	Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygeles laiko taisyklingai. Žiūrinėjant	

			paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	esamąjį, būsimą ir būtąjį laiką, funkcinis žodelis į, pas, prieš, iš, su. Stebi skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius; žiūri į prilipdytus užrašus ant baldų su jų pavadinimais bei užrašus ir simbolinius paveikslėlius ant žaislų lentynų ir pan.). Vaikas keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus rašikliu, pieštukais, kreidelėmis. Stebi užrašytą savo vardą ant piešinio, darbelio, kortelės. Pasako savo ir kitų vardus, atsiliepia, pašauktas vardu, kalbasi, klausinėja. Įsijungia į pasakojimą, bando kartu dainuoti. Dalyvauja tradiciniuose lopšelio-darželio renginiuose, iškylose po artimiausią lopšelio-darželio aplinką bei išvykose į vyresnių vaikų grupes. Stebi pedagogą, kai jis garsiai komentuoja, ką daro, ką yra padaręs, ką ketina daryti toliau. Žaisdamas kalba su savimi. Komentuoja, ką darys, stabdo, liepia.
	3 žingsnis		Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	
	4 žingsnis		Domisi skaitymu. Ima suprasti, kad skaityti visada malonu. Vaizduoja, kad „skaito“ knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaity“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Domisi ne tik įvairiais rašikliais bet ir kompiuteriu. Kevezonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus), pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.	Pažįsta, atpažįsta grafinius simbolius (raides, žodžius, tekstus, užrašus ir kt.), žaidžia jais, įvairioje veikloje vartoja, patys juos kuria, imituoja raštą (keverzoja, piešia, rašo raides, jų junginius, žodžius). Stebi, kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti. Piešia ornamentus, spalvina, karmo, lipdo – lavina smulkiuosius rankų raumenis (rašo molyje, smėlyje, ant stiklo, lentoje ir kt.), iliustruoja knygas, rengia piešinių parodas. Įvardija keletą jam reikšmingų raidžių. Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis.
	5 žingsnis		Domisi abėcėlės raidėmis.	

		<p>Supranta, kad kažkurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką.</p> <p>Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide.</p> <p>Supranta aplinkoje matomų spausdintų žodžių prasmę.</p> <p>Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms.</p> <p>Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Kuria ir gamina rankų darbo knygeles.</p> <p>Supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).</p> <p>„Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus.</p> <p>Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus.</p> <p>Kopijuoja raides, paprastus žodžius.</p> <p>Bando rašyti raides, pradėdami savo vardo raidėmis.</p> <p>Kompiuteriu spausdina savo vardą, trumpus žodelius.</p>	
	6 žingsnis	<p>Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais.</p> <p>Domisi iliustracijomis, ieško jose teksto pagrindimo.</p> <p>Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto ir asmeninės patirties.</p> <p>Supranta nesudėtingų tekstų siužetą.</p> <p>Supranta paprastą informaciją.</p> <p>Domėdamasis spausdintu tekstu klausinėja.</p>	

			<p>Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį.</p> <p>Žino keliolika abėcėlės raidžių.</p> <p>Pradeda skirti žodžius, sudarančius garsus, skiemenis.</p> <p>Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį.</p> <p>Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pvz. parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p> <p>Supranta rašymo tikslus.</p> <p>Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius.</p> <p>Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus.</p> <p>Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją.</p> <p>Kompiuteriu rašo raides, žodžius.</p>	
4.	Meninis ugdymas(is)			
4.1.	Meninė raiška	1 žingsnis	<p>Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas suklysdamas, nutildamas, nustodamas judėti arba krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.</p> <p>Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, teploja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius,</p>	<p>Vaizduoja įvairius ženklus: taškelius, brūkšnelius, apskritimus, linijas ir t.t., eksperimentuoja su piešimo priemonėmis.</p> <p>Uždažo plokštumos dalis, tapo viena, o vėliau ir dviem spalvomis.</p> <p>Piešia pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele, štampuoja įvairiomis priemonėmis, piešia ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus.</p> <p>Tepa vieną popieriaus skiautelę klėjais, uždeda reikiamoje vietoje ir prispaudžia.</p> <p>Dėlioja paveikslėlius ant flanelografo, magnetinės lentos, popieriaus.</p> <p>Aplikuoja iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšo popierių ir jų klįjuoja, priklijavus nupiešia trūkstamas, smulkesnes dalis.</p> <p>Atplėšia iš didelio popieriaus gabalo</p>

			dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.	mažesni, popieriaus juostelę plėšo smulkiais gabalėliais, juos dėlioja popieriaus lape. Vėliau ima naudotis žirkklėmis, karmo popieriaus juosteles mažais gabalėliais.
	2 žingsnis		<p>Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus. Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.</p> <p>Spontaniškai keverzoja „rankų judesiu“ piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis), dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais (tirštais dažais, minkšta tešla). Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą). Geba plėšyti popierių, o vėliau ir atkirpti žirkklėmis.</p> <p>Geba iš didelio lipdymo medžiagos gabalo atskirti mažesni, minkyti nedidelį gabalėlį tarp delnų, volioti ant lentelės.</p> <p>Geba lipdyti iš plastilino, modelino ir molio bei tešlos.</p>	<p>Volioja tarp delnų ir ant lentelės didesni ar mažesni plastilino ar modelino gabalėli, ištempia, sulenkia, įspaudžia duobutes, griovelius ir t.t.</p> <p>Plastilino gabalėlius klijuoja ant lentelės, ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošdamas ar užpildydamas erdvę, lipdo iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga.</p> <p>Klausosi linksmų, ramių, maršinių, muzikos kūrinų, instrumentų garsų, dainavimo.</p> <p>Klausosi kontrastingos muzikos kūrinų ir atlieka atitinkamus judesius, nusako muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, lėta, greita ir t.t.</p> <p>Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspiniai, žaisliukai) pagal muziką.</p> <p>Eina ratuku susikibę rankomis, vorele, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus.</p> <p>Dainuoja paprastas, trumpas daineles, daug kartų kartoja su auklėtoja.</p> <p>Groja barškučiais, būgneliais, švilpynėmis, akmenukai, lazdelėmis. Ritmiškai eina vietoje, ratu, ploja, trepsi, stuksena pagal muziką.</p>
	3 žingsnis		Susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emociškai jas suvokia (šypsosi,	

			<p>džiaugiasi, ploja rankom, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.).</p> <p>Vienas ir kartu su kitais dainuoja dviejų-keturių garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. Juda pagal muziką: žingsniuoja, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius. Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.</p> <p>Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktai. Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius.</p> <p>Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savime kilusias emocijas. Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Brėžia įvairias linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo keverzonėse išvelgia</p>	
--	--	--	---	--

		<p>daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>	
4, 5, 6 žingsniai	<p>Išreiškia jausmus, mintis. Kuria, atranda, įsivaizduoja, keičia, pritaiko. Pastebi ir prisimena. Supranta aplinką ir adekvačiai į ją reaguoja. Supranta save ir kitus. Bendrauja, diskutuoja, išklauso. Pasiruošia darbui, efektyviai dirba, susitvarko savo darbo vietą. Naudojasi įvairiomis dailės priemonėmis. Konstruktyviai prisideda prie bendrų darbų. Dainuoja paprastas vienbalses daineles, ratelius, muzikinius žaidimus, mėgdžioja gamtos garsus. Improvizuoja, kuria melodinius motyvus, daineles, perteikia savo įspūdžius ir emocijas. Ritmingai skanduoja skanduotes, ritmui taiko judesį. Įsijaučia į skambančią muziką ir atliepia jos nuotaikos pobūdį. Išreiškia save ritmiškais kūno judesiais. Juda erdvėje, derina savo judesius su kitų vaikų judesiais. Susikaupia, įsiklauso į tylą, skiria muzikinius ir</p>	<p>Tyrinėja vizualines išraiškos priemones: spalvas (pagrindinės – papildomos, šiltos – šaltos...), linijas (linija-pėdsakas, daiktų kontūras...), faktūras, jų savybes, vaizdavimo būdus, tūrinės-erdvines formas (kubas, rutulys, piramidė...), gamtos formas, lankstiniai, plokštuminės formas, figūras (geometrinės formos: kvadratas, trikampis, apskritimas, gamtos formos: dėmės, siluetai...).</p> <p>Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūriniiais, tautinio meno darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), su pagrindiniais komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės; simetrija, ritmas).</p> <p>Stebi aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kuria ir eksperimentuoja įvairiausiomis dailės technikomis: piešia, tapo, dekoruoja, lipdo, konstruoja, lanksto, pina, audžia, siuva, aplikuoja, karmo, spausdina, raižo.</p> <p>Aktyviai dalyvauja kūrybinėje veikloje: stebi, komentuoja, turtina žodyną, pateikia savo idėjas, sumanymus, patiria teigiamas emocijas, formuoja darbo įgūdžius, tobulina motorinius gebėjimus.</p> <p>Žaidžia: žaidimus balsui, kvėpavimui lavinti (kalbėjimas, dainavimas, skandavimas), žaidimus ritminiams, melodiniams deriniams, dinamikai, tempui suvokti, atsipalaidavimo žaidimus.</p> <p>Dainuoja: solo ir grupėje, daineles balsui lavinti bei intonaciniam – ritminiam žodynui turtinti, progines</p>	

		<p>nemuzikinius garsus.</p> <p>Groja paprasčiausiais instrumentais, atlieka ir kuria ritminius motyvus.</p> <p>Nusako muzikos tempą, jos garsumą, nuotaiką.</p> <p>Pažįsta kai kurių muzikos instrumentų skambesį.</p> <p>Apibūdina skambančią muziką.</p> <p>Improvizuoja balsu, instrumentais, pasinaudojant mimika, kūno judesiais, įvairia atributika.</p> <p>Džiaugiasi muzika ir muzikavimu.</p> <p>Juda savo vidiniu tempu ir ritmu.</p> <p>Prisiderina prie išorinio tempo ir ritmo.</p> <p>Atlieka įvairaus stiprumo judesius.</p> <p>Perteikia nuotaiką.</p> <p>Orientuojasi erdvėje.</p> <p>Savais žodžiais nusako šokio sukeltus įspūdžius, perteikia juos piešiniais, garsais, judesiais.</p> <p>Atskiria įvairiai judančius daiktus ir juos apibūdina.</p> <p>Suvokia ir pažįsta savo tautą, Tėvynę, pasaulį, adekvačiai taiko šias sąvokas.</p> <p>Atpažįsta tradicinio paveldo apraiškas – šventes, paminklus, padavimus, tradicinės pasaulėjautos faktus.</p> <p>Atpasakoja, plėtoja, kuria, apibūdina aplinkos reiškinius.</p> <p>Įsidėmi ir atpažįsta daiktų požymius, detales, savybes pagal tradicinius palyginimus (mįslėse, dainose ir kt.), kuria savus.</p> <p>Jautriai reaguoja į</p>	<p>daineles.</p> <p>Groja: solo ir grupėje, pritardamas dainelei ar skambančiai muzikai.</p> <p>Juda pagal skambančią muziką: reaguojant į metro pulsą; reaguojant į tempo, aukščio, dinamikos pasikeitimus.</p> <p>Improvizuoja instrumentais, balsu, kūno ir aplinkos garsais, judesiu.</p> <p>Kuria: instrumentinius pritarimus dainelei, eilėraščiui, pasakai, trumpus kūrinėlius naudodamas instrumentus, balsus, aplinkos bei kūno garsus, grafinius-simbolinius muzikos reikšmių užrašymus.</p> <p>Aptaria: muzikos nuotaiką, atlikėjų sudėtį (solo-ansambliis-orkestras), žanrą (vokaliniai-instrumentiniai, lopšinė, šokis...), garso savybes (aukštumas, ilgumas, stiprumas, tembras), dinamiką, tempą.</p> <p>Naudoja: nelokomotorinius/ašies judesius (vietoje – lėtai, gulti ir stotis, suktis, temptis, tūptis ir kt.), lokomotorinius judesius (erdvėje – eiti, bėgti, šuoliuoti, šliaužti, verstis ir kt.).</p> <p>Sugalvoja, ką kiekviena kūno dalis gali daryti: (pvz.: judinti ranką, po to kitą ranką, pečius, galvą, liemenį, klubus, vieną, po to kitą koją, judinti visą kūną ir galop sustingti ir nejudėti). Juda nenaudodamas tam tikrų kūno dalių (rankų, kojų, galvos).</p> <p>Vaizduoja raides, skaičius, įvairius nejudančius objektus: laikrodį, akmenuką, batą, kėdę ir pan.</p> <p>Perteikia pojūčius: gėlės kvapą, saulės šilumą, šaltą vandenį, tirpstantį ledą ir pan.</p> <p>Juda kaip lapas, vėjas, lietus, snaigė, dramblys, tigras, vabalas, viščiukas, gyvatė, kiškis ir kt.</p> <p>Sugalvoja: kaip eiti – lėtai, linksmi, pavargus, bėgti – išsigandus, dairantis, judėti erdvėje kontrastiškai – eiti, pašokti, nusileisti ant grindų, suktis; aukštyn – žemyn, judėti – sustingti, įsitempti – atsipalaiduoti.</p> <p>Juda: pavieniui geometrinių figūrų forma: ratu, aštuoniuke, vingiuota</p>
--	--	---	---

			<p>gamtos, šeimos, bendraamžių aplinkos reiškiniai.</p> <p>Supranta kitais galvojantį, toleruoja.</p> <p>Simbolizuoja veikėją – parenka jam būdingus judesius, garsažodžius.</p> <p>Įsijaučia į tariamus pojūčius, supančią aplinką. Perteikia pojūčius mimika, judesiais, balsu.</p> <p>Plėtoja veiksmus – vaizduoja veikėjo judesius, veiksmus, kalbą, intonaciją įsivaizduojamoje situacijoje, įsivaizduojamose aplinkybėse.</p> <p>Plėtoja veiksmus veikėjui būdingu tempu – motyvuotai parenka situacijai būdingų veiksmų tempą.</p> <p>Vertina veikėją – parodo vaiko santykį su savo vaidinamu veikėju, suteikiant jam tam tikras savybes.</p> <p>Kalba ir klausosi.</p>	<p>linija, kvadratu ir kt., poromis, stovint vienas priešais kitą – vienas vaikas rodo sugalvotus judesius, o kitas atkartoja juos tarsi veidrodyje, po to pasikeičia vaidmenimis, poromis – suglaudus nugaras, liečiantis tik kaktomis, susikabinus rankomis ir pan.</p> <p>Lenda po tiltais: vienas vaikas formuoja erdves, kitas lenda pro jas, po to pasikeičia vaidmenimis.</p> <p>Juda grupėmis, išsirikiavus vienas paskui kitą (gyvatėle) – priekyje esantis vaikas kuria ir rodo judesius, kiti stengiasi tiksliai atkartoti, po to pasikeičia vaidmenimis.</p> <p>Susipažįsta su lietuvių liaudies tradiciniais žanrais: klauso pasakų, padavimų, sakmių, mena mėsles, minkles, sako skaičiuotes, greitakalbes, erzimus, dainuoja dainas, žaidžia žaidimus, šoka šokius, ratelius, mėgdžioja aplinkos, gamtos garsus.</p> <p>Susipažįsta su kalendorinių švenčių tradicijomis ir papročiais.</p> <p>Švenčia kalendorines šventes.</p> <p>Tyrinėja gamtos ciklus (metų laikai, mėnesiai, diena, naktis...), gamtos gaivalus (ugnis, vėjas, vanduo...), laukų darbus (javų darbai, rugiapjūtė, kūlimas, malimas, gyvulių ganymas, šienapjūtė), augalus (medžiai, gėlės), gyvūnus, paukščius, su namų darbus (virimas, kepimas, verpimas, audimas...).</p> <p>Interpretuoja ir pritaiko įvairius tautosakos žanrus šiandieninei aplinkai.</p> <p>Susipažįsta su kitų kultūrų tradicijomis, papročiais, tautosaka.</p> <p>Žaidžia ir improvizuoja: įvairių gyvūnų, gamtos reiškinų pamėgdžiojimas, skatinant vaiko interpretaciją, maži etiudai (šeima, gatvė, parduotuvė, mėgstamų filmukų, pasakų situacijos), kūno plastikos žaidimai (pantomima).</p> <p>Vaidina: pasitelkus lėles (lėlės - žaislai, pirštinių - pieštukinių lėlių, lėlių ant pagaliukų, lėlių marionetės), su kaukėmis (kaukės spektakliams,</p>
--	--	--	---	---

				<p>kaukės Užgavėnėms), muzikiniame spektaklyje.</p> <p>Kuria: siužetus vaidinimams (pasakos, gyvenimiškos situacijos), scenografija iš aplinkos daiktų (kėdės, stalai...), muzikinį foną, garsus.</p> <p>Aptaria ir reiškia savo nuomonę: apie matytus ir vaidintus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, apie kūno plastiką.</p>
4.2.	Estetinis suvokimas	1 žingsnis	<p>Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocionaliai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.</p>	<p>Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, taip pat kurdamas įvairias formas. Stebi ir aptaria savo ir kitų darbus, randa pažįstamus daiktus, personažus, orientuojasi erdvėje („saulutė danguje“, „namelis stovi ant žemės“ ir pan.).</p> <p>Klauso specialių dainelių vaikams, pasakojimų su dainelėmis bei klasikine muziką. Klausosi žinomos melodijos, atliekamos įvairiais instrumentais. Įsimena ir atpažįsta girdėtą muziką. Pasitikėdamas savo muzikinėmis galiomis vaikas individualiai muzikuoja, pakartoja, tiksliai atkuria melodiją balsu arba ritmingais judesiais. Pamokytas, geba elgtis pagal sceninio elgesio taisykles: išsina į „sceną“, nusilenkia, palaukia kol baigsis plojimai, padėkoja „publikai“. „Groja“ koku nors instrumentu, improvizuoja, aiškina, ką reiškia jo „muzika“. Vaikas kviečia ir kitus (suaugusiuosius ir vaikus), kad dainuotų, šoktų, grotų kartu su juo. Pritaria suaugusiajam. Paprastas, aiškaus teksto, įdomaus turinio, lengvas atlikti dainas dainuoja individualiai ir grupėmis. Įsimena dainų žodžius (nekreipiant dėmesio į netikslią tartį). Laiku pradeda ir baigia dainuoti, išklauso pauzes. Rodant pedagogui vaikas atlieka naujus judesius ir judesių pagalba atskiria muzikos kontrastus: tyliai-garsiai, lėtai-greitai. Laisvai juda pagal muziką (taip pat ir liaudišką).</p>
		2 žingsnis	<p>Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.</p>	
		3 žingsnis	<p>Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus,</p>	

			<p>džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.</p>	<p>Žaidžia siužetinius-improvizacinius žaidimus. Žaidžia teatrinius žaidimus individualaus pamėgdžiojimo forma (pamėgdžioja suaugusįjį, gyvūną). Žaidžia: lyg būtų mama, tėtis, vairuotojas, gydytojas; apsimeta katyte, šuniuku ir pan. Žaidžia didaktinius žaidimus – dramatizacijas su daiktais (maudo ir rengia lėlę Alę, maitina šuniuką ir pan.), bet ir atlieka tariamus veiksmus (lyg valgo, miega, verda ir pan.). Naudoja siužetinius žaislų rinkinius: gyvūnus, įvairių formų figūreles. Savarankiškai ir atsakingai pasiruošia darbo vietą, o baigus veiklą susitvarko. Saugiai ir tvarkingai naudojami dailės reikmenimis.</p> <p>Mato, suvokia, palygina klasikinius dailės kūrinius. Geranoriškai vertina draugų, kitų žmonių kūrybinius bandymus, vaikai nuosekliai dirba grupėje, tariasi dėl būsimo darbo rezultato, vertina savo pasiekimus.</p>
		4 žingsnis	<p>Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydami ir stebėdami skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti. Paklaustas pasako savo nuomonę kuris muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis, drabužis, žaislas gražesnis.</p>	<p>Klausosi grožinės literatūros, poezijos kūrinių, atkreipdami dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebėdami meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoja juos savo kalboje, mėgdžioja įvairias intonacijas.</p> <p>Lankosi meno parodose, galerijose, muziejuose, koncertuose, kine, teatre, renginiuose, dalijasi įspūdžiais.</p> <p>Dalyvauja susitikimuose su menininkais, susipažįsta su jų kūryba.</p> <p>Kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinių.</p> <p>Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą, grožisi ja.</p> <p>Stebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų.</p>

			Reaguoja į kitų vertinimus.
	5 žingsnis		<p>Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbėliu, ką vaizduoja savo kūrinuose.</p> <p>Mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.</p> <p>Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbėlį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>
	6 žingsnis		<p>Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius.</p> <p>Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir</p>

			grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą mintį, kodėl gražu.	
5. Sveikatos saugojimo ugdymas(is)				
5.1.	Fizinis aktyvumas	1 žingsnis	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	Atlieka rytinę mankštą, eina pasivaikščioti. Dalyvauja sportinėse pramogose, šventėse, rytinėje mankštoje, kūno kultūros užsiėmimuose, pasivaikščiojimuose ir kt. judrioje veikloje. Žaidžia judrius, orientaciją lavinančius žaidimus, juda, aktyviai veikia. Paprašius parodo, ką kiekviena kūno dalis gali daryti: (pvz., judinti ranką, po to kitą ranką, pečius, galvą, liemenį, klubus, vieną, po to kitą koją, judinti visą kūną ir galop sustingti ir nejudėti). Sukurta grupėje judėjimo erdvė, parenkamos priemonės stimuliuota fizinį vaikų aktyvumą, skatina pažinti savo kūno galias. Atlieka grūdinimosi, pėdos bei taisyklingos laikysenos formavimo pratimus.
		2 žingsnis	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojom, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos	Esant palankioms sąlygoms atlieka oro ir vandens procedūras.

		atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gaudo, spiria kamuolį.	
	3 žingsnis	<p>Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų.</p> <p>Atsisirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	
	4 žingsnis	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštėjimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka</p>	<p>Kiekvieną rytą atlieka rytinę mankštą.</p> <p>Kiekvieną dieną, išskyrus lyjant ir sningant, eina pasivaikščioti į lauką, laiku keliasi, eina dienos poilsio, atlieka oro ir vandens procedūras, savimasažo bei pėdos ir taisyklingos laikysenos pratimus, dalyvauja kūno kultūros užsiėmimuose, sveikatingumo savaitėse, sporto šventėse.</p> <p>Žaidžia, juda, aktyviai veikia bei ilsisi, turi galimybę pasidalinti su draugais ir pedagogais ne tik džiaugsmingais, bet ir skaudžiais išgyvenimais, sulaukdamas jų paramos bei pagalbos, vaikas jaučiasi saugus, auga atviras, pasitikintis.</p> <p>Žaidžia lauko, sportinius bei judrius žaidimus, žaidimų aikštelėje mokosi važinėti dviratuku, paspirtuku, žiemos metu – rogutėmis ir t.t., dalyvauja estafetėse, sportinėse</p>

		(mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	pramogose, varžybose, išbando savo jėgas, vikrumą, drąsą, mokosi laimėti ir garbingai pralaimėti.
	5 žingsnis	Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojom vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	
	6 žingsnis	Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judant pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau.	

			Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	
5.2.	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	1 žingsnis	Bando valgyti ir gerti iš puodelio savarankiškai	Žaidimo pagalba susipažįsta su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis. Atlieka veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau juos naudoja žaisdami. Klausosi pasakojimų, skaitomų kūrinių apie švarą, dienos ritmą, saugų elgesį namuose, gamtoje. Žaidimų metu įtvirtinami savarankiškumo įgūdžiai: maitina lėles, jas rengia, guldo, veda pasivaikščioti, bando tvarkingai sudėti drabužėlius. Dengia stalą, imituoja maitinimosi judesius, elgesį prie stalo, bendrauja su šalia esančiais. Stalo žaidimų, knygelių, plakatų, kortelių pagalba susipažįsta su vaisiais, daržovėmis, sveiku maistu, turimas žinias įtvirtina žaisdami. Klausydamiesi pasakojimų, skaitomų istorijų sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Žaidimų metu formuojasi saugaus elgesio įgūdžiai. Piešdami reikia savo emocijas ir pojūčius. Bando papasakoti, ką pavaizdavo savo darbelyje. Sveikatos valandėlių metu sužino, kaip atrodo ir jaučiasi sergantis žmogus, ieško negalavimo priežasčių ir jų pašalinimo būdų ir priemonių, sužino apie sveiką gyvenimo būdą, higieninius reikalavimus. Stebėdami sergančius ir sveikus žmones nuotraukose, paveikslėliuose, girdėdami įvairias
		2 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	
		3 žingsnis	Valgo ir geria savarankiškai. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną kitą daiktą į vietą. Atsiranda pirmieji elgesio su žirkėmis įgūdžiai.	
		4 žingsnis	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai	

			<p>savarankiškai naudojasi tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs.</p> <p>Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus.</p> <p>Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą.</p> <p>Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį.</p> <p>Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p> <p>Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.</p>	<p>istorijas apie ligonius, ieško ligos požymių, iš veido ar kūno išraiškos nustato, kas yra sergantis.</p> <p>Žinias įtvirtina individualių užsiėmimų metu, per žaidimus, pokalbių metu.</p> <p>Naudojasi asmeniniais higienos reikmenimis (šukomis, burnos skalavimo stiklinaitėmis, vienkartinėmis nosinaitėmis ir kt.).</p> <p>Sveikatos valandėlių metu susipažįsta su maisto reikšme žmogaus sveikatai, sveikos mitybos reikalavimais, žino, kad vaisiai ir daržovės – vitaminų šaltinis, aiškinasi mitybos piramidės sudėtį.</p> <p>Gamina, valgo ir kitus vaišina šviežių daržovių, vaisių patiekalais bei kt. Prieš valgio gaminimą nusiplauna rankas, užsiriša skarelę ar užsideda kepuraitę, po darbo sutvarko darbo vietą.</p> <p>Praktinės veiklos metu susipažįsta su stalo dengimo reikalavimais.</p> <p>Kasdienio maitinimosi metu, naudodamiesi stalo įrankiais, įgyja praktinių gebėjimų teisingai naudotis stalo įrankiais.</p> <p>Ugdomosios veiklos metu aptaria įvairias pavojingas situacijas, aiškinasi jų atsiradimo priežastis, ieško sprendimų, kaip jų išvengti.</p> <p>Dalyvauja saugaus eismo, sveikatos saugojimo programose, projektinėje veikloje.</p>
		5 žingsnis	<p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais.</p> <p>Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas.</p> <p>Serviruoja ir tvarko stalą vadovaujamas suaugusiojo.</p> <p>Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus.</p> <p>Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą.</p> <p>Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.</p> <p>Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p> <p>Stengiasi saugoti save ir kitus. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.</p>	
		6 žingsnis	<p>Valgo tvarkingai.</p> <p>Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki.</p> <p>Įvardija vieną kitą maisto produktą, kuri</p>	

			<p>valgyti sveika, vieną kitą - kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.</p>	
--	--	--	---	--

VERTYBINĖS NUOSTATOS IR ESMINIAI GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI 6 METŲ

Eil. Nr.	Vaiko pasiekimai	Vertybinių nuostatų	Esminis gebėjimas
1.	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises.
2.	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	Atpažįsta ir įvardija savo emocijas ir jausmus bei jų priežastis, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ir jausmus, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais.
3.	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsiaudrinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.
4.	Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
5.	Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, supranta kitų nors), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
6.	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.	Mokosi žaisdami, stebėdami kitus vaikus ir suaugusius, klausinėdami, ieškodami informacijos, išbandydami, spręsdami problemas, kurdami, įvaldo kai kurias mokymosi strategijas, pradeda suprasti mokymosi procesą.
7.	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gabumais.	Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
8.	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
9.	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams sunkumams bei	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius sunkumus bei iššūkius, dažniausiai

		iššūkiams įveikti.	supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimo ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
10.	Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
11.	Aplinkos pažinimas	Nori pažinti, suprasti save bei aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija, bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ją naudotis.
12.	Kiekio supratimas ir skaičiavimas	Nusiteikęs pasaulio pažinimui naudoti skaičius ir skaičiavimus.	Objektų (realių ar pavaizduotų) kiekį apibūdina skaičiumi, susieja skaičių su atitinkamu jo simboliu. Sudaro, palygina daiktų grupes pagal kiekį. Apibūdina daikto vietą tam tikroje daiktų eilėje. Sudaro, pratėsia įvairias sekas, randa trūkstamus jų narius.
13.	Forma, erdvė, matavimai	Nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšį ir santykius.	Skiria daiktų spalvą, formą, jaučia daiktų dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, sieja daiktus su vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Pastebi laiko tėkmės požymius. Tapatina, grupuoja, klasifikuoja daiktus. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai, padėtis vienas kito atžvilgiu.
14.	Sakytinė kalba	Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai ir laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
15.	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.
16.	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.
17.	Estetinis suvokimas	Domisi meno kūriniais, aplinka, meninėmis veiklomis, jais gėrisi, grožisi.	Jaučia ir suvokia muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno savitumą, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais, pastebėjimais, vertinimais.
18.	Fizinis	Noriai, džiaugsmingai juda.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja

	aktyvumas		koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
19.	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
